# KORXONALAR IQTISODIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA XORIJ TAJRIBASI VA UNI MILLIY SHAROITGA MOSLASHTIRISH YO'LLARI

**Iminova Nargizaxon Akramovna**
AKTSI kafedrasi mudiri,
Muhammad al-Xorazmiy nomidagi
Toshkent axborot texnologiyalari universiteti,
e-mail: n.iminova@tuit.uz
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20057457

**Annotatsiya:** Mazkur tezisda telekommunikatsiya korxonalarida iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash bo'yicha rivojlangan davlatlar tajribasi kompleks tahlil qilinadi hamda ushbu mexanizmlarni O'zbekiston sharoitiga moslashtirishning strategik yo'nalishlari asoslanadi. Tadqiqot natijasida institutsional barqarorlik, investitsion siyosat, innovatsion modernizatsiya va korporativ boshqaruv tizimining uyg'unligi iqtisodiy barqarorlikning asosiy determinantlari ekanligi aniqlanadi. Xorijiy modellarni bevosita ko'chirish emas, balki milliy iqtisodiy muhitga adaptatsiya qilish zarurligi ilmiy jihatdan asoslab beriladi.

**Kalit so'zlar:** iqtisodiy barqarorlik, telekommunikatsiya, xorij tajribasi, institutsional barqarorlik, investitsion siyosat, modernizatsiya, adaptatsiya modeli

Muammoning nazariy asoslari. Iqtisodiy barqarorlik masalasi global iqtisodiy makonda korxona boshqaruvining markaziy kategoriyalaridan biri hisoblanadi. Telekommunikatsiya sohasi esa kapital intensivligi, yuqori texnologik bog'liqligi va tez o'zgaruvchan raqobat muhiti bilan ajralib turadi. Shu sababli rivojlangan davlatlar ushbu sohada barqarorlikni ta'minlash uchun uzoq muddatli strategik mexanizmlarni ishlab chiqqan.

Nazariy jihatdan iqtisodiy barqarorlik institutsional muhit, investitsion uzluksizlik va innovatsion rivojlanish uyg'unligida shakllanadi. Agar ushbu uch omil muvozanatda bo'lsa, telekommunikatsiya operatorlari uzoq muddatli barqaror o'sishga erishadi. Aks holda, infratuzilma eskiradi, texnologik ortda qolish yuz beradi va raqobatbardoshlik pasayadi.

Xorijiy modellarni tahlil qilish.

Yevropa Ittifoqi modeli. Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida telekommunikatsiya bozorini tartibga solish mustaqil regulyatorlar orqali amalga oshiriladi. Tarif siyosatining prognoz qilinishi, litsenziyalash jarayonining shaffofligi va raqobat muhitining muvozanati investorlar ishonchini mustahkamlaydi. Ushbu model investitsion xavflarni kamaytirish va infratuzilma modernizatsiyasini jadallashtirishga xizmat qiladi.

Janubiy Koreya modeli. Janubiy Koreya telekommunikatsiya infratuzilmasini rivojlantirishda davlatning faol investitsion siyosatini qo'llagan. Uzoq muddatli milliy dasturlar asosida keng polosali internet qamrovi deyarli to'liq ta'minlangan. Innovatsion texnologiyalarni moliyalashtirish va 5G tarmoqlarini joriy etish orqali texnologik yetakchilikka erishilgan.

Singapur modeli. Singapurda davlat-xususiy sheriklik mexanizmi ustuvor hisoblanadi. Infratuzilma loyihalari xususiy sektor bilan hamkorlikda amalga oshiriladi, davlat esa normativ barqarorlik va investitsion muhitni ta'minlaydi. Bu model operatsion samaradorlik va xizmat sifati oshishiga olib kelgan. Quyidagi jadval xorijiy modellarni umumlashtiradi.

1-jadval

**Xorijiy modellar va ularning asosiy xususiyatlari**

| Model | Asosiy mexanizm | Strategik natija |
|---|---|---|
| Yevropa Ittifoqi | Mustaqil regulyator, tarif barqarorligi | Investitsion xavf kamayadi |
| Janubiy Koreya | Davlat strategik investitsiyasi | Texnologik yetakchilik |
| Singapur | Davlat-xususiy sheriklik | Infratuzilma samaradorligi |

Milliy sharoitga moslashtirish zarurati. O‘zbekiston telekommunikatsiya bozori rivojlanish bosqichida bo‘lib, infratuzilma kengayish jarayoni davom etmoqda. Shu sababli xorijiy tajribani to‘liq ko‘chirish emas, balki bosqichma-bosqich moslashtirish talab etiladi.

Moslashtirish quyidagi yo‘nalishlarda amalga oshirilishi mumkin:

Birinchidan, regulyator tizimini yanada mustahkamlash va tarif siyosatining prognoz qilinishini ta’minlash zarur. Bu investorlar uchun barqaror muhit yaratadi.

Ikkinchidan, davlat-xususiy sheriklik loyihalarini kengaytirish orqali infratuzilma modernizatsiyasini jadallashtirish maqsadga muvofiq.

Uchinchidan, innovatsion loyihalarni moliyaviy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini rivojlantirish telekommunikatsiya korxonalarining texnologik salohiyatini oshiradi.

To‘rtinchidan, korporativ boshqaruv va risk-menejment tizimini takomillashtirish iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlaydi.

Taklif etilayotgan adaptatsiya modeli. Tahlil natijasida xorij tajribasini milliy sharoitga moslashtirishning uch bosqichli modeli taklif etiladi.

Birinchi bosqich institutsional mustahkamlashni nazarda tutadi. Bu bosqichda normativ-huquqiy baza va regulyator tizimi takomillashtiriladi.

Ikkinchi bosqich investitsion faollikni oshirishga qaratiladi. Davlat-xususiy sheriklik va kredit resurslariga kirish imkoniyati kengaytiriladi.

Uchinchi bosqich texnologik modernizatsiya va innovatsion rivojlanish bilan bog‘liq. Bu jarayon xizmatlar sifati va daromadlilikni oshirishga xizmat qiladi.

Ushbu model makro va mikro darajadagi boshqaruv qarorlarini uyg‘unlashtirish orqali uzoq muddatli barqarorlikni ta’minlashga yo‘naltirilgan.

Xulosa. Xorij tajribasi shuni ko‘rsatadiki, telekommunikatsiya sohasida iqtisodiy barqarorlik institutsional barqarorlik, investitsion uzluksizlik va texnologik modernizatsiya uyg‘unligida shakllanadi. O‘zbekiston sharoitida ushbu mexanizmlarni bosqichma-bosqich va moslashtirilgan holda joriy etish maqsadga muvofiqdir.

Xorijiy modellarni adaptatsiya qilish orqali telekommunikatsiya korxonalarining uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta’minlash va ularning raqobatbardoshligini oshirish mumkin.

**Foydalanilgan adabiyotlar**

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son Farmoni. “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi to‘g‘risida // https://lex.uz
2. International Telecommunication Union. Measuring Digital Development: Facts and Figures 2023. – Geneva: ITU, 2023.
3. OECD. Broadband Policies for Latin America and the Caribbean: A Digital Economy Toolkit. – Paris: OECD Publishing, 2020.
4. Porter M.E. The Competitive Advantage of Nations. – New York: Free Press, 1990.